



METSÄHALLITUS

SUOMI

Ulko-Tammio

- itärajan etuvartio



Suojakilpi itää vastaan

Ulko-Tammion saarelta löytyy monia jälkiä sotavuosilta 1939-1944, jolloin saariston rauha häiriytyi. Tykit, muistolaatta, sotilaan hauta sekä tunneli ja muut linnakkeen jäännökset kertovat ajasta, jolloin Ulko-Tammio ja sen suomalaiset puolustajat vartioivat itsenäisyyttämme. Tämän esitteen avulla voit tutustua saaren sotahistoriaan. Kunnioita saaren sotamuistomerkkejä ja kasvillisuutta. Ole varovainen liikkuessasi kallioilla ja linnoituslaitteilla!

Itäinen Suomenlahti varustautuu sotaan

Kotkan, Haminan ja Virolahden merialueen saaret linnoitettiin 1939-1944. Ulko-Tammion varustaminen aloitettiin kesällä 1939, kun saarelle sijoitetulle vartiomiehistöille rakennettiin majoitustupa. Talvisodassa Ulko-Tammio toimi tähtystyspaikkana, eikä saarella ollut kivääriaseistusta raskaampaa kalustoa. Sodan aikana Neuvostoliiton armeija testasi Kotkan saaristoalueen puolustusta hyökkäämällä jään yli Suursaaresta 6000 sotilaan voimin mannerta kohti. Suomen rannikkotykistö onnistui kuitenkin torjumaan vihollisen aiheet.

Ulko-Tammio itärajan etuvartiona jatkosodassa

Ulko-Tammion sotilaallinen merkitys muuttui täydellisesti talvisodan päätyttyä 1940. Aikaisemmin syrjässä olleesta pienestä saaresta tuli uuden itärajamme etuvartio, jonka kautta kulkivat laivaväylät Kotkan sisäsaaristoon. Neuvostoliitto varusti Suursaaren sekä Somerin ja Narvin saaret, joita vastaan Suomi ryhmitti Kotkan rannikkopatteriston.

Ulko-Tammion varsinaiseen linnoittamiseen ryhdyttiin vasta 15.6.1941. Jatkosodan alkaessa vielä keskeneräisen linnakkeen vahvuus oli 122 miestä sekä

joitakin muonituksesta ja viestityksestä vastanneita Lotta Svärd –järjestön naisia. Vahvimmillaan linnake oli syyskuussa 1944, jolloin sen kokonaisvahvuus oli 370 miestä. Tuolloin aseistukseen kuului neljä Canet-rannikkotykkiä, kuusi ilmatorjuntakanuunaa, neljä Madsen-konetykkiä, kolme nelipiippuista ”urkukonekivääriä” ilmatorjuntaan ja kolme konekivääriä. Lisäksi saarelle sijoitettiin saksalaisvalmisteinen tutka-asema ”Maija”.

Tuli-iskuja Ulko-Tammioista – Somerin taistelu 8.–11.7.1942

Ulko-Tammioista 19 kilometrin päässä kaakkoon sijaitsee pieni mutta sotilaallisesti tärkeä Somerin saari. Joulukuussa 1941 suomalaisjoukot olivat valloittaneet Suursaaren, Somerin sekä sen läheiset saaret ja aseveljemme saksalaiset olivat miehittäneet Viron rannikon. Suursaaresta tuli Suomenlahden meripuolustuksen päätukikohta, joka yhdessä muiden rannikkolinnakkeiden kanssa eristi tehokkaasti neuvostolaivaston Leningradiin (nykyisin Pietari). Puolustusta vahvisti Suomenlahden poikki ulottuva miinasulku.

Someri oli meri- ja ilmapuolustuksemme kannalta tärkeä, mutta sitä puolusti vain 92 miestä. Vihollinen hyökkäsi 8.7.1942 aamuyöllä 15 lentokoneen ja kymmenen torpedo- ja vartiomoottoriveneen voimin Someriin ja sai saaren itäpään haltuunsa. Linnakkeen suomalaisjoukot ryhtyivät samana päivänä vastahyökkäykseen ja saartorengas onnistuttiin murtamaan lopullisesti 9.7.1942. Taisteluissa kaatui 17 suomalais-sotilasta. Neuvostoliiton arvioitiin menettäneen yli 300 miestä.

Ulko-Tammion linnake osallistui Somerin taisteluun raskaalla tykillään, jonka kantomatka oli 19 km. Someri sijaitsi Ulko-Tammion tykin kantomatkan äärirajalla – tilanteen vakavuutta kuvaa se, että Somerin tulenjohto pyysi tykin ampumaan omiin asemiinsa!

Jatkosodan loppuvuodet Ulko-Tammiossa

Sotilaat valvoivat Ulko-Tammioista käsin meri- ja ilmatilaa sekä suorittivat ammuttarjoituksia. Varsinaisia sotatoimia ei juuri ollut, mutta miesten oli aina oltava valmiina taistelemaan. Saari joutui venäläisten pommikoneiden kohteeksi 26.7.1943 sekä 19.7. ja 22.7.1944. Pääosa pommeista putosi mereen, mutta muutama sotilas haavoittui. Sota Neuvostoliittoa vastaan loppui 19.9.1944 ja aseleposopimuksen mukaisesti linnake riisuttiin aseista.

”Sotapolku” ja sen kohteet

Ulko-Tammion kaikki linnoituslaitteet ovat peräisin välirauhan ja jatkosodan ajalta (1940-1944). Saari toimi rannikkokotikokannakkeena sekä laivaston tukikohtana. Ulko-Tammioita käytettiin Someriin ja Suursaaren suuntautuneiden operaatioiden lähtöalueena. Linnakkeen miesvahvuus ja aseistuksen määrä ja sijainti vaihtelivat sodan eri vaiheissa.

Ulko-Tammionssa oli kolme tukikohtaa: ”Pääsaari” (Suurimaa), ”Aritzoona” (Lähdekallionniemi) ja ”Etelän kaipuu” (Vähämaa). Saarella oli valonheitin,



Konekivääri harjoitusasemissa Somerilla. Taustalla venäläisiltä jääneitä piikkilankaesteitä. 20.6.1942 SA-kuva/ Niilo Aarnio.

radioasema, sukellusveneiden rantautumispaikka, tähystystorneja, ilmatorjunta-asemia ja varastoparakkeja. Useat kohteet – kuten sotilaskoti – ovat täysin hävinneet. Kolmesta 60 miehelle tarkoitettu kasarmista ovat jäljellä vain pohjakivet.



”Aritzoona” – tukikohta oli ympäröity piikkilankaestein.

1. Ulko-Tammion nykyinen laituri sijaitsee samalla paikalla kuin vuonna 1943 tehty puinen laituri oli.

2. Raskaan konekiväärin pesäke, joka oli Ulko-Tammion ensimmäisiä varustuksia, on uhmannut hyvin aikaa.

3. Viestibunkkeri – kallioon louhittu ja betonilla kaattu varustus oli tarkoitettu puhelinkeskukseksi ja radioasemalle. Bunkkeri oli osumankestävä.

4. ja 5. Canet rannikkokotikokannakkeiden asemia. Tykeille rakennettiin kalliolle tasainen perusta sekä kivistä ja hirsistä tehdyt rintasuojat. Kallioon louhittiin amussuojat (kolme suojaa / tykki). Numeroon 5. on Kotkan rannikkopatteristo palauttanut yhden 152/45 Canet-rannikkotykin, jonka tekniset tiedot kerrotaan opastetaulussa.

”Pääsaari” (Suurimaa ja Kattila-laakso)

6. Kasarmien pohja – paikalla sijaitsi 60 miehelle tarkoitettu rakennus, jonka pohja on yhä löydettävissä.

7. Tunneli. L-kirjaimen muotoinen keskeneräiseksi jäänyt tunneli oli tarkoitettu komento-, varasto- ja viestitunneliksi. Korkeus 5,5 metriä – pituus 55 metriä ja 40 metriä.

Tunnelin yläpuolella oli sodan aikana merivalvontatorni ja merivalvontatutka ”Maija”. Nykyisin paikalla on näkötorni.

Huom! Tunnelissa ei ole valaisimia. Käynti omalla vastuulla!

8. Neuvostoliittolaisen sotilaan hauta - muista hautataruha.

Ulko-Tammion itäsatamasta löytyi 12.9.1941 hukunut jalkaväkisotilas, Riiassa vuonna 1922 syntynyt Jankelis Aizikad Ebrils. Suomalaiset hautasivat vainajan Ulko-Tammioon ja kaiversivat ristiin kiinnitettyyn pakinkannen palaseen hänen henkilötietonsa. Ebrils menehtyi todennäköisesti venäläisaluksessa, jonka Ulko-Tammioista lähteneet vartioveneet olivat upottaneet syyskuussa Suomenlahdella.

9. Somerin muistolaatta. Somerin taistelusta oli kulunut 8.7.1972 30 vuotta, minkä kunniaksi Somerin puolustajat hankkivat muistolaatan kertomaan hurjasta kamppailusta ylivoimaista vihollista vastaan. Kuparisesa laatassa on keskellä Somerin asevelimerkki.

10. Matoniemessä oli tykkiasemat neljälle 20/60-Madsen tykille, valoheitinkoneasema, joka rakennettiin kallioreunan suuntaiseksi sekä maahan kaivettu konekivääriasema.

11. Tykkiasemat kahdelle 76/ItK/31 ilmatorjuntatykille. Museotykin yhteydessä on tarkemmat tiedot aseista. Tykkien ympäristössä oli tulenjohtopaikka sekä konekivääripesäkkeitä, jotka löytyvät maastosta.

12. Asuinrakennus ja liiteri. Tupa on vuodelta 1939, jolloin siinä majoittuivat talvisodan aikana Ulko-Tammiossa asuneet valvojat. Paikalla oli viisi muuta rakennusta, jotka ovat hävinneet.

Sodan voittaneiden Liittoutuneiden Valvontakomission määräyksestä Ulko-Tammion Canet-rannikkotykit siirrettiin kesäkuun 1945 alkuun mennessä muille linnakkeille ja saarella ollut raskas aseistus varastoiitiin. Asekalusto poistettiin kokonaan saarelta samana vuonna ja osa alkuperäisistä rakennuksista myytiin siviileille - pahiset teltat ja parakit maatuivat vuosien saatossa. Ulko-Tammio jäi asumattomaksi saareksi, jonka luonto valtasi takaisin.

Someri jäi rauhan solmimisenkin jälkeen rajan taakse ja kuuluu nyt Venäjälle eikä maihinnousu saarelle ole sallittu.



Canet-rannikkotykin tuliaseita Ulko-Tammiossa 24.5.1943. SA-kuva/ Walter Jokinen.

Sotamuistomerkit ovat muinaismuistolain rahoittamia muinaisjäännöksiä. Metsähallituksen hoidossa on useita sotahistoriaan liittyviä kohteita. Löydät näistä lisätietoja internet-osoitteesta www.luontoon.fi/historia.

Ulko-Tammioista jatkosodassa ja Somerin taistelusta kerrotaan tarkemmin Olli Kauhasen teoksessa Ulko-Tammio – jatkosodan linnake: Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja, Sarja A 38, jota voi tilata osoitteesta natureinfo@metsa.fi tai puh. 0205 64 7702.



Kulkuyhteydet

Itäisen Suomenlahden kansallispuisto sijaitsee merellä Kotkan ja Haminan edustalla. Ulko-Tammioon pääsee parhaiten omalla veneellä – saarella on kansallispuiston paras ja suojaisin satama. Kesällä Ulko-Tammioon on viikonloppuisin vuoroveneysteys Haminasta.

Ulko-Tammiossa on retkeilijöille tarjolla telttailu-alue, tulentekopaikka, jätteiden lajittelupiste, kaivo sekä kuivakäymälä. Saarella on myös kolme kilometriä pitkä luontopolku, joka esittelee Ulko-Tammion monipuolista luontoa.

Metsähallitus

• c/o Kotka Maretarium Oy
Sapokankatu 2
48100 Kotka

• puh. 040 311 0330
info@maretarium.fi

• www.luontoon.fi/historia

